

мнења, али му не треба дозволити да тврди, да је његово мнење истинито. Истина једнога мнења део је његове дужности.

Кад тражимо да знамо, да ли је желети да се неком тврђењу, верује или не, даје ли се ту искључити, да не гледамо, да ли је то тврђење и истинито или не? По мишљењу не рђави, но најбољи људи, не може ни једна вера, која је противна истини, бити истински корисна; и зар да не буде дозвољено, да можемо остварити ово гледиште, када нас оптужују да хулимо ону науку, која се хвали да је корисна, који ми напротив држимо да је лажна? Присталице таквих од вајкада донетих мнења (предања), траже, да се што више користи овим гледиштем, шта више, траже да се тим пре зна и верује њиховој науци јер је она "истина". Где се дозвољава тако решавајући разлог, само једној странци а другој не, ту онда има разговора о поштеној препирци мнења, у питању нужности. И доиста гдегод закон или опште морално чувство не дозвољава, да се несме дирати у истину једног мнења, ту се исто тако не трпи да се одриче, да то мнење није нужно. Оно што се у најбољем случају дозвољава, то ублажује у нечему, безусловном нужнот тога мњења, или смањује кривицу који товари на себе, свако одвојено мнење.

Да се још јасније увиди, како је будаласто, не хтети слушати мнења, за која смо сами уверени, да ништа не вреде, ево испитаћемо то на векој извесној ствари, и ја ћу овде да изаберам случајеве, који ће ми бити нанезгоднији – случајеве у којима се наводе најтврђи разлози са гледишта истине и нужности, против слободе најављивања мнења. Нека буде дакле то уверење на које се напада: вера у једнога Бога и будући живот или ма које, од опште признатих моралних начела. Ако сврштимо борбу на овоме пољу, то дајемо каквом непоштену противнику велику добит у руке; за цело ће рећи (а многи, који нису с намером непоштени, говориће то за њиме) : а то ли су науке, које ти држиш да нису довољно извесне, а да се стављају у одбрану закона? Зар је теби вера у једнога Бога, мнење, које захтева непогрешивост за се? Бићу тако слободан, те ћу овде приметити да мени није, тврдо поуздање у икоју веру, оно, што ја називам тражењем непогрешивости за се. Ја зовем онога да тражи непогрешивост за себе, да реши ово питање и за друге људе, без да им дозвољава да саслушају и оно, што се са противне стране тврди. Ја презирем и одбацујем ово присвајање, а још више кад се оно чини у ствари, које је моје најсветије уверење.

Један човек може бити уверен, не само о погрешности некога мњења, већ и о рђавим последицама истог мњења-и не само о рђавим последицама већ (да употребим изразе које иначе одбацујем) и неморалности и побожности тога мњења, и ако, ме како да је тврдо уверен, ма то његово лично уверење, да дели и његова земља и савременици, он на основу тога, не да том мњењу да се оно само брани-онда кажем такав човек тражи непогрешивост за себе. Није да се каже, мњење се сматра за неморално и безбожно; па онда не може се замерити и није опасно и што се тражи непогрешивост за себе, баш у овом случају је то најубитачније. Ту је корен оним ужасним заблудама, са којих људи једног века привлаче на себе чуђење и презирање потомства, овди извиру они знатни сјучајеви, где се закон дао употребити, да уништи најврсније људе, најузвишеније науке, успевши нажалост у томе, што се тиче људи. Јер неке су од тих наука остале у животу, да буду повод(као у инат) таквом поступању против људи, који не деле овакве науке и њихова предана тумачења.